

Kliimaministri määruse „Strateegilise gaasivaru varumakse määr“ eelnõu seletuskiri

1. Sissejuhatus

01.05.2023 jõustus maagaasiseaduse (edaspidi MGS) muudatus, mille kohaselt kaetakse strateegilise gaasivaru haldamise kulud gaasivaru maksest (edaspidi varumakse). Alates 01.07.2024 jõustuvad täiendavad MGS-is muudatused, millega arvatakse varumakse hulka ka Pakrineeme haalamiskai halduskulud. Alates 01.01.2024 on varumakse määraks olnud 0,45 eurot megavatt-tunni kohta.

Varumakse uus määr, mis jõustub 01.07.2024, kehtestatakse MGS § 26⁸ lõike 6 alusel varu haldaja ettepanekul kliimaministri määrusega. Varu haldaja, AS-i Eesti Varude Keskus (edaspidi EVK) ettepanek on kehtestada alates 01.07.2024 strateegilise gaasivaru varumakse määraks 0,64 eurot megavatt-tunni kohta. Varumakse tasumise kohustus tekib gaasi tarbimisel ning varumakse maksab EVK-le võrguettevõtja, kes kogub seda gaasitarbijatelt vastavalt neile edastatud gaasikogustele.

Uus varumakse määr on võrreldes varasemaga 19 senti suurem, ehk 0,64 eurot megavatt-tunni kohta. Varumakse suurenemine tuleneb haalamiskai halduskulude arvamisest varumakse hulka. Kui varasemalt maksis keskmine gaasi kodutarbija tarbimisega 9 MWh aastas varumakset 4,05 eurot aastas (9MWh*0,45€), siis haalamiskai halduskulude lisandumisega tuleb edaspidi varumakset maksta 5,76 eurot aastas (9MWh*0,64€). See tähendab, et uue varumakse määraga suureneb keskmine kodutarbija rahaline koormus 1,7 eurot aastas (0,14 eurot ühes kuus). Uus varumakse moodustab edaspidi tarbija lõplikust gaasiarvest marginaalse osa, ligikaudu 1%.

Eelnõu ja seletuskirja koostas Kliimaministeeriumi energeetika osakonna varustuskindluse nõunik Kristjan Kaldmaa (kristjan.kaldmaa@kliimaministeerium.ee, 5885 1135). Eelnõu juriidilise ekspertiisi tegi Kliimaministeeriumi õigusosakonna nõunik Anna-Liisa Kotsjuba (anna-liisa.kotsjuba@kliimaministeerium.ee, 625 8998).

Eelnõu ei ole seotud muu menetluses oleva eelnõuga, Euroopa Liidu õiguse rakendamisega ega Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammiga.

2. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

MGS § 26⁷ lõike 1 kohaselt kaetakse alates 01.05.2023. a strateegilise gaasivaru haldamise kulud gaasivaru maksest. 02.05.2024 jõustunud maagaasiseaduse (RT I, 02.05.2024, 8) muudatuste tulemusel arvatakse alates 01.07.2024 varumakse hulka ka haalamiskai haldamisega seotud kulud. Varumakse kehtestatakse MGS § 26⁸ lõike 6 alusel varu haldaja ettepanekul valdkonna eest vastutava ministri, ehk kliimaministri, määrusega.

Varumakse tasumise kohustus tekib tarbijatel gaasi tarbimisel ning selle maksab EVK-le võrguettevõtja, kes kogub varumakset tarbijatelt. Varumakse määr väljendatuna eurodes megavatt-tunni edastatud gaasi koguse kohta kehtestatakse üks kuu enne selle kehtima hakkamist. Varumakse määra kehtestamise aluseks on strateegilise gaasivaru koguse haldamiseks vajalik eeldatav kulu koos haalamiskai halduskuludega jagatuna tarbitava gaasi eeldatava kogusega.

Gaasivaru haldamise kulu

Strateegilise gaasivaru haldamise kulude katmise põhimõtted on sätestatud MGS § 26⁷ lõigetega 1 ja 2 – strateegilise gaasivaru haldamise kulud kaetakse varumakse maksja tasutavast strateegilise gaasivaru maksest. Strateegilise gaasivaru haldamise kulud (alates 01.07.2024) on:

- 1) strateegilise gaasivaru hoidmisega seotud kulu;
- 2) strateegilise gaasivaru ning veeldatud maagaasi terminali haalamiskai ja taristu kindlustamise kulu;
- 3) strateegilise gaasivaru koguse ja varu nõuetele vastavuse kontrollimise kulu;
- 4) strateegilise gaasivaru ning veeldatud maagaasi terminali haalamiskai ja taristu haldaja tegevuskulu;
- 5) strateegilise gaasivaru ning veeldatud maagaasi terminali haalamiskai ja taristu haldaja finantskulu;
- 6) muud käesolevast seadusest tulenevad strateegilise gaasivaru hoidmise ning veeldatud maagaasi terminali haalamiskai ja taristu haldamisega seotud kulud.

Suurim varumaksest katmist vajav kululiik on varu hoiustamisega seotud kulu. Siinkohal tuleb ära mainida ka erisus seoses Lätis gaasivaru hoiustamisega. Läti Seimis on hetkel menetluses energia seaduse muudatus, millega soovitakse luua gaasihoidla operaatorile Conexus Baltic Grid-ile seaduslik alus lähiriikide strateegilise gaasireservi hoidmiseks eritingimustel. Gaasireservi kohustus tuleneb Euroopa Liidu ja nõukogu määrusest 2017/1938 ja tegemist on varuga, mida kasutatakse kriisiolukordades. Seaduse eelnõus on kirjas, et soodustariifid jõustuvad tagasiulatuvalt alates 01.05.24. Conexus on avaldanud arvamust, et kuni uue seaduse jõustumiseni tuleb neil esitada arveid uue kehtiva hinnakirja alusel, kus tariif on 3,226 eurot/MWh (ehk 2,4 korda rohkem varasemast määrast 1,3581 eurot/MWh). Kui Lätis eelmainitud seadus jõustub ja taastub varasem tariif, siis paaril kuul rohkem makstud hoiustamistasu tasaarveldatakse Conexuse poolt. Seaduse muudatuse tulemusel kehtib strateegilisele gaasivarule eritariif kuni 2029-2030 hoiustusperioodi lõpuni.

Eeldatava tasaarveldusega laekuv summa, mis on ligikaudu 300 000 eurot, võetakse kasutusele gaasi varumaksete likviidsuspuhvrina. Põhjuseks on see, et gaasi varumakse laekumine on otseselt seotud gaasi tarbimisega ning tarbimine sõltub omakorda tugevasti ilmast. Seega talvekuudel tarbitakse gaasi (ja laekub varumakset) 3-4 korda rohkem kui suvekuudel, kuid gaasivaru hoiustamise ja haalamiskaiga seotud kulud on aastaringselt samad. Ilma likviidsuspuhvrina on EVK enamuse gaasiaastast gaasi ja haalamiskai halduskuludega defitsiidis.

Inčukalnsi gaasihoidla operaatori Conexus Baltic Grid kehtestab hinnakirja hoiustusperioodi kohta, mis on alates 1. maist kuni 30 aprillini (gaasi aasta). MGS-i muudatuste tulemusel pole Eestis varumakse kehtestamine kalendriaasta põhine, vaid on nüüd sama, mis on ka Conexuse hoiustamisperiood. Siiski, kuna varumaksega seotud maagaasiseaduse muudatused jõustuvad alates 01.07.2024, siis hetkel on kulude ja tulude arvutuse aluseks võetud 10 kuu prognoos.

Lisaks lisanduvad senisele varumaksele ka Pakrineeme haalamiskaiga seotud halduskulud. Halduskulude aastane maksumus on ligikaudu 0,7 miljonit eurot. Selleks, et tulevikus vajadusel

vastu võtta veeldatud maagaasi ujuvterminale (FSRU), tuleb tagada toimiv sadamapidamine ja vastavad tingimused FSRU teenindamiseks. Haalamiskai puhul on tegemist täiendava võimalusega, kuidas Eestisse gaasitarneid tuua, olgu see siis hädaolukorras või tavaolukorras turuosaliste poolt.

Kuigi äsja lõppenud gaasiaasta sisemaiseks tarbimiseks kujunes 3,9 TWh, oli see osaliselt põhjustatud keskmisest külmemast talvest. Äsja alanud gaasiaasta (01.05.2024 kuni 30.04.2025) tarbimise prognoosiks võetakse konservatiivselt 3,5 TWh. Selle põhjal on tuletatud uue varumakse määra arvutuse aluseks olev 10 kuu gaasitarbimise prognoos 3,165 TWh.

2024. aasta 01. juulist kehtima hakkava gaasivaru makse määra arvutuse aluseks on võetud 5 näitajat:

- varumakse laekumiste eeldatav bilanss 30.06.2024 seisuga (-188 551 eurot)
- Inčukalnsi hoiutasude strateegiliste varude hoiustamise hinnakiri (113 175 eurot/kuus)
- gaasivaru halduskulu osa EVK eelarves (12 025 eurot/kuus)
- LNG vastuvõtu võimekuse hoidmine Pakrineeme sadamas (58 067 eurot/kuus)
- järgmise 10 kuulise (01.07.2024-30.04.2025) perioodi gaasitarbimise prognoos 3 165 729 MWh

Nende lähteandmete alusel arvatuna vajavad perioodil 01.07.2024 kuni 30.04.2024 varumaksest katmist kulud kogusummas 2 021 229 eurot. Sellest tulenevalt kujuneb varumakse määraks 0,64 eurot/MWh.

3. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Määrusega tehtavad muudatustel pole puutumust Euroopa Liidu õigusega.

4. Määruse mõjud

Määrusega kehtestatakse alates 1. juulist 2024. a kehtima hakkav uus gaasi varumakse määr. Uueks varumakse määraks on 0,64 eurot megavatt-tunni kohta. Võttes aluseks Konkurentsiameti viimased andmed, siis Eestis oli 2022. aastal kodutarbijaid 47 969 ning nende gaasitarbimise maht oli 392,5 GWh. Mittekodutarbijaid, ehk äritarbijaid, oli kokku 14 225, kelle tarbimismaht oli 3514, 94 GWh.¹ Muudatused omavad rahaliselt suuremat mõju äritarbijatele, kuna nad tarbivad kordades rohkem võrreldes kodutarbijatega. Samuti toob varumakse suurenemine kaudse kulu kaasa ka nendele kodutarbijatele, kes tarbivad kaugkütet või sooja vett, mis pärineb gaasil töötavatest katlamajadest.

Nii äritarbijatel kui kodutarbijatel moodustab varumakse ligikaudu 1% lõplikust gaasiarvest. Osakaal sõltub gaasi hinnast. Kui gaasi hind on kõrgem, siis varumakse näiline osakaal on madalam. Kui gaasi hind on madalam, siis on varumakse osakaal suurem. Siiski uue gaasivaru varumakse määra kehtestamine omab vähest rahalist mõju lõpptarbijatele.

Näiteks keskmine kodutarbija, kes elab kortermajas, tarbib aastas 9 MWh gaasi hinnaga 60 eurot/MWh (aastas kokku 540€). 60 eurot/MWh sisaldab juba lõpptarbijate hinnakomponente (gaas ise, võrgutasu, aktsiis). Selle näite põhjal varumakse tähendaks tarbijale aastas täiendavat rahalist väljaminekut, milleks on ligikaudu 6 eurot aastas ($9 \text{ MWh} \cdot 0,64\text{€} = 5,76\text{€}$). Alates

¹ [ARUANNE ELEKTRI- JA GAASITURUST EESTIS 2022](#). Konkurentsiamet: Tallinn.

01.07.2024 kehtima hakkav uus varumakse moodustaks edaspidi tarbija lõplikust gaasiarvest marginaalse osa, ligikaudu 1%(5,76€/540€=1,06%).

Pidades silmas äritarbijaid, siis vähesel määral võib gaasi varumakse kaasa tuua teenuste ja toodete lõpphinna suurenemise, kuid tegemist on väikese mõjuga. Kui teenuste pakkumisel (näiteks kaugküte) või tootmisel (näiteks gaasiküttel tootmishooned) sõltutakse gaasist, siis ettevõtjad arvestavad varumaksega kuluga teenuste ja toodete lõpphinna väljakujunemisel. Tervikuna on mõju Eesti majandusele minimaalne. Siiski mõlemate tarbijagruppide puhul tuleb mees pidada, et tegemist on kriisiolukordades toimetulekuks mõeldud maksega. Kriisiolukorras on kõikidele gaasitarbijatele võrdselt tagatud gaasivarust gaasiga varustatus ning on tagatud võimekus hädaolukorras kasutada Pakrineeme haalamiskaid täiendava FSRU toomiseks.

5. Määruse rakendamisega seotud riigi ja kohaliku omavalitsuse üksuse tegevused, eeldatavad kulud ja tulud

Määruse rakendamisega ei kaasne riigieelarvele ega kohaliku omavalitsuse üksuse eelarvele täiendavaid tegevusi, kulusid ega tulusid. Gaasi varumakse toob kaasa vähesel määral kulude kasvu ainult nendel riiklikel asutustel ja kohalikel omavalitsustel, kes tarbivad gaasi (näiteks gaasiküte).

6. Määruse jõustumine

Käesolev määrus jõustub 1. juulil 2024. aastal. Maagaasiseaduse §26⁸ lõike 2 kohaselt kehtestatakse varumakse määr väljendatuna eurodes megavatt-tunni müüdud gaasi kohta üks kuu enne selle kehtima hakkamist ehk hiljemalt 01. juunil 2024.

7. Eelnõu kooskõlastamine

Määruse eelnõu esitatakse kooskõlastamiseks eelnõude infosüsteemis EIS Rahandusministeeriumile ja arvamuse avaldamiseks AS-ile Eesti Varude Keskus, Konkurentsiametile ja Eesti Gaasiliidule.